Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 5ης Σεπτεμβρίου 2019*

«Προδικαστική παραπομπή – Οδηγία 2002/22/ΕΚ – Καθολική υπηρεσία και δικαιώματα των χρηστών όσον αφορά δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών – Άρθρο 26, παράγραφος 5 – Ενιαίος ευρωπαϊκός αριθμός κλήσης έκτακτης ανάγκης – Παροχή πληροφοριών για τον εντοπισμό της θέσης του καλούντος»

Στην υπόθεση C-417/18,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Vilniaus apygardos administracinis teismas (περιφερειακό διοικητικό πρωτοδικείο του Βίλνιους, Λιθουανία) με απόφαση της 21ης Ιουνίου 2018, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 26 Ιουνίου 2018, στο πλαίσιο της δίκης

AW,

BV,

CU,

DT

κατά

Lietuvos valstybė, εκπροσωπούμενου από τη Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba, το Bendrasis pagalbos centras και το Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Βηλαρά (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, K. Jürimäe, D. Šváby, S. Rodin και N. Piçarra, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Campos Sánchez-Bordona

γραμματέας: M. Aleksejev, προϊστάμενος μονάδας,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 2ας Μαΐου 2019,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– οι AW, BV, CU και DT, εκπροσωπούμενοι από την L. Šaltinytė, επικουρούμενη από τον L. Žalnieriūnas, advokatas,

* Γλώσσα διαδικασίας: η λιθουανική.

– η Λιθουανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους R. Dzikovič και K. Dieninis, καθώς και από την R. Krasuckaitė,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους G. Braun και S. L. Kalėda, καθώς και από τις L. Nicolae και A. Steiblytė,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 26 της οδηγίας 2002/22/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, για την καθολική υπηρεσία και τα δικαιώματα των χρηστών όσον αφορά δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία καθολικής υπηρεσίας) (ΕΕ 2002, L 108, σ. 51), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/136/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2009 (ΕΕ 2009, L 337, σ. 11) (στο εξής: οδηγία 2002/22).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, των AW, BV, CU και DT (στο εξής: AW κ.λπ.) και, αφετέρου, του Lietuvos valstybė (Λιθουανικού Δημοσίου), εκπροσωπούμενου από τη Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba (ρυθμιστική αρχή τηλεπικοινωνιών της Δημοκρατίας της Λιθουανίας), το Bendrasis pagalbos centras (ενιαίο κέντρο άμεσης επέμβασης) και το Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija (Υπουργείο Εσωτερικών της Δημοκρατίας της Λιθουανίας) σχετικά με την αγωγή αποζημίωσης των πρώτων.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 2002/22

3 Η αιτιολογική σκέψη 36 της οδηγίας 2002/22 αναφέρει τα εξής:

«Είναι σημαντικό οι χρήστες να έχουν τη δυνατότητα να καλούν ατελώς τον ενιαίο ευρωπαϊκό αριθμό κλήσης έκτακτης ανάγκης “112”, καθώς και κάθε εθνικό αριθμό έκτακτης ανάγκης, από οποιοδήποτε τηλέφωνο, συμπεριλαμβανομένων των κοινόχρηστων τηλεφώνων, χωρίς χρήση μέσου πληρωμής. […] Οι πληροφορίες για τον εντοπισμό του καλούντος, οι οποίες πρόκειται να διατίθενται στις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης, στο μέτρο του τεχνικώς εφικτού, βελτιώνουν το επίπεδο της προστασίας και της ασφάλειας των χρηστών του “112” και βοηθούν τις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης κατά τη διεκπεραίωση των καθηκόντων τους, υπό τον όρο ότι εξασφαλίζεται η μεταφορά κλήσεων και συναφών δεδομένων στις αρμόδιες υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης. […]»

4 Το άρθρο 26 της οδηγίας αυτής ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι όλοι οι τελικοί χρήστες των υπηρεσιών που αναφέρονται στην παράγραφο 2, συμπεριλαμβανομένων των χρηστών των κοινόχρηστων τηλεφώνων, έχουν τη δυνατότητα να καλούν τις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης ατελώς και χωρίς χρήση οιουδήποτε μέσου πληρωμής, χρησιμοποιώντας τον ενιαίο ευρωπαϊκό αριθμό κλήσης έκτακτης ανάγκης “112” καθώς και κάθε εθνικό αριθμό κλήσης έκτακτης ανάγκης που ορίζεται από τα κράτη μέλη.

2. Τα κράτη μέλη, σε διαβούλευση με τις εθνικές κανονιστικές αρχές, τις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης και τους παρόχους, εξασφαλίζουν ότι οι επιχειρήσεις παροχής υπηρεσίας ηλεκτρονικών επικοινωνιών για εξερχόμενες εθνικές κλήσεις προς αριθμό ή αριθμούς που υπάρχουν σε εθνικό σχέδιο τηλεφωνικής αριθμοδότησης παρέχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης.

3. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι κλήσεις προς τον ενιαίο ευρωπαϊκό αριθμό κλήσης έκτακτης ανάγκης "112" απαντώνται δεόντως και διεκπεραιώνονται με τον τρόπο που αρμόζει καλύτερα στην εθνική οργάνωση των συστημάτων έκτακτης ανάγκης. Οι εν λόγω κλήσεις απαντώνται και διεκπεραιώνονται τουλάχιστον τόσο γρήγορα και αποτελεσματικά όσο και οι κλήσεις προς εθνικό αριθμό ή εθνικούς αριθμούς έκτακτης ανάγκης, εφόσον αυτοί εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται.

[…]

5. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι επιχειρήσεις διαθέτουν ατελώς πληροφορίες για τον εντοπισμό του καλούντος στην αρχή που διαχειρίζεται τις κλήσεις και υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης ευθύς ως η κλήση έκτακτης ανάγκης ληφθεί από την εν λόγω αρχή. Τούτο ισχύει για όλες τις κλήσεις στον ενιαίο ευρωπαϊκό αριθμό κλήσης έκτακτης ανάγκης "112". Τα κράτη μέλη μπορούν να επεκτείνουν την υποχρέωση αυτή ώστε να καλύπτονται επίσης οι κλήσεις σε εθνικούς αριθμούς έκτακτης ανάγκης. Οι αρμόδιες κανονιστικές αρχές καθορίζουν κριτήρια για την ακρίβεια και την αξιοπιστία των παρεχόμενων πληροφοριών θέσης [του καλούντος].

[…]»

Η οδηγία 2009/136

5 Η αιτιολογική σκέψη 39 της οδηγίας 2009/136 έχει ως εξής:

«Οι τελικοί χρήστες θα πρέπει να μπορούν να καλούν τις παρεχόμενες υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης και να έχουν πρόσβαση σε αυτές χρησιμοποιώντας οιαδήποτε τηλεφωνική υπηρεσία επιτρέπει τη δημιουργία φωνητικών κλήσεων μέσω αριθμού ή αριθμών που υπάρχουν στο εθνικό σχέδιο τηλεφωνικής αριθμοδότησης. […] Η υποχρέωση παροχής πληροφοριών για τον εντοπισμό του καλούντος πρέπει να ενισχυθεί ώστε να βελτιωθεί η προστασία των πολιτών. Ειδικότερα, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να παρέχουν πληροφορίες για τον εντοπισμό του καλούντος στις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης αμέσως μόλις η κλήση ληφθεί από την εν λόγω υπηρεσία ανεξαρτήτως της χρησιμοποιούμενης τεχνολογίας. […]»

Το λιθουανικό δίκαιο

Ο νόμος IX-2135 της Δημοκρατίας της Λιθουανίας περί των ηλεκτρονικών επικοινωνιών

6 Το άρθρο 34, παράγραφος 10, του Lietuvos Respublikos Elektroninių ryšių įstatymas nº IX-2135 (νόμου IX-2135 της Δημοκρατίας της Λιθουανίας περί των ηλεκτρονικών επικοινωνιών), της 15ης Απριλίου 2004 (Žin., 2004, αριθ. 69-2382), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των κρίσιμων για την υπόθεση της κύριας δίκης πραγματικών περιστατικών, όριζε τα εξής:

«Όλοι οι πάροχοι δημοσίων δικτύων επικοινωνιών και δημοσίων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών απαιτείται να εξασφαλίζουν, σύμφωνα με τη διαδικασία και τους όρους που καθορίζονται από τη ρυθμιστική αρχή επικοινωνιών, ατελή πρόσβαση για τους συνδρομητές τους ή τους χρήστες δημοσίων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένων των χρηστών κοινοχρήστων τηλεφώνων και των συνδρομητών ή χρηστών με αναπηρία, στις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης που παρέχουν οι δημόσιες αρχές.»

7 Το άρθρο 68, παράγραφος 2, του νόμου αυτού είχε ως εξής:

«Οι πάροχοι δημοσίων δικτύων επικοινωνιών και δημοσίων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών υποχρεούνται να παρέχουν ατελώς στο κέντρο άμεσης επέμβασης, χωρίς να απαιτείται συναίνεση του συνδρομητή ή του πραγματικού χρήστη των υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, πληροφορίες θέσης του καλούντος (συμπεριλαμβανομένων των πληροφοριών κίνησης). Οι πληροφορίες θέσης του καλούντος στην περίπτωση κλήσης έκτακτης ανάγκης παρέχονται ατελώς αμέσως μόλις η κλήση έκτακτης ανάγκης απαντηθεί από το κέντρο άμεσης επέμβασης. Το κέντρο άμεσης επέμβασης υποβάλλει προτάσεις στη ρυθμιστική αρχή επικοινωνιών όσον αφορά τα κριτήρια για την ακρίβεια και την αξιοπιστία των πληροφοριών θέσης του καλούντος. Αφού λάβει υπόψη της τις προτάσεις του κέντρου άμεσης επέμβασης, η ρυθμιστική αρχή επικοινωνιών θεσπίζει κριτήρια για την ακρίβεια και την αξιοπιστία των πληροφοριών θέσης του καλούντος. Οι δαπάνες σχετικά με την απόκτηση, την εγκατάσταση (προσαρμογή), την αναβάθμιση και τη λειτουργία του υλικοτεχνικού εξοπλισμού (και του συναφούς λογισμικού) οι οποίες δεν είναι μεν απαραίτητες για να εξασφαλίσουν την οικονομική δραστηριότητα του παρόχου, αλλά είναι αναγκαίες για την παροχή στο κέντρο άμεσης επέμβασης των πληροφοριών θέσης του καλούντος (συμπεριλαμβανομένων των πληροφοριών κίνησης), επιστρέφονται στους παρόχους δημοσίων δικτύων τηλεπικοινωνιών και δημοσίων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών από τον κρατικό προϋπολογισμό βάσει διαδικασίας καθοριζόμενης από την Κυβέρνηση. Οι λοιπές διατάξεις της παρούσας παραγράφου εκτελούνται σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 34, παράγραφος 10, του παρόντος νόμου.»

Οι κανόνες πρόσβασης στις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης

8 Με την απόφαση υπ' αριθ. 1V-1087 της 7ης Νοεμβρίου 2011, ο διευθυντής της ρυθμιστικής αρχής τηλεπικοινωνιών καθόρισε τους κανόνες πρόσβασης των συνδρομητών ή των χρηστών στις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης που παρέχουν οι αρχές (στο εξής: κανόνες πρόσβασης στις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης).

9 Το σημείο 4.5.4.1 των κανόνων αυτών προβλέπει ότι οι πάροχοι δικτύων κινητής τηλεφωνίας παρέχουν πληροφορίες θέσης του καλούντος με την ακρίβεια κάλυψης του σταθμού βάσης (τομέα) (Cell-ID). Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι οι ως άνω κανόνες δεν προσδιορίζουν την ελάχιστη ακρίβεια που πρέπει να παρέχουν οι σταθμοί βάσης όσον αφορά τη θέση του καλούντος ούτε την πυκνότητα της κατανομής των σταθμών βάσης.

10 Κατά το σημείο 4.5.4.2 των κανόνων πρόσβασης στις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης, το 95 % του συνόλου των πληροφοριών θέσης πρέπει να παρέχεται εντός 20 δευτερολέπτων από τη στιγμή της σύνδεσης με τον ανταποκριτή του κέντρου άμεσης επέμβασης ή από τη στιγμή κατά την οποία το κέντρο άμεσης επέμβασης διαβιβάζει το σχετικό αίτημα στον πάροχο δικτύου ή υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας.

11 Το σημείο 4.5.4.3 των κανόνων πρόσβασης στις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης ορίζει ότι το σύστημα παροχής πληροφοριών θέσης του καλούντος το οποίο εφαρμόζουν οι πάροχοι δικτύων κινητής τηλεφωνίας πρέπει να είναι πλήρως διαθέσιμο εις διπλούν, ενώ η προσβασιμότητά του πρέπει να εξασφαλίζεται σε ποσοστό τουλάχιστον 97 % ανά έτος.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

12 Οι AW κ.λπ. είναι συγγενείς της ES, μιας νεαρής κοπέλας 17 ετών, θύματος εγκληματικής πράξης. Από την ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφία προκύπτει ότι στις 21 Σεπτεμβρίου 2013 και περί τις 6 το πρωί, σε ένα προάστιο της πόλης Panevėžys (Λιθουανία), η ES απήχθη, βιάσθηκε και κάηκε ζωντανή στον χώρο αποσκευών ενός αυτοκινήτου. Ενόσω βρισκόταν κλειδωμένη στον χώρο αποσκευών, κάλεσε δέκα φορές, μέσω κινητού τηλεφώνου, το λιθουανικό κέντρο κλήσεων έκτακτης

ανάγκης, στον ενιαίο ευρωπαϊκό αριθμό κλήσεων έκτακτης ανάγκης «112» (στο εξής: 112) για να ζητήσει βοήθεια. Ωστόσο, ο εξοπλισμός του κέντρου κλήσεων έκτακτης ανάγκης δεν εμφάνιζε τον αριθμό του χρησιμοποιούμενου κινητού τηλεφώνου, πράγμα που εμπόδισε τους υπαλλήλους του εν λόγω κέντρου να εντοπίσουν τη θέση της καλούσας. Δεν κατέστη δυνατόν να διευκρινιστεί αν το κινητό τηλέφωνο που χρησιμοποίησε η ES διέθετε κάρτα SIM ούτε γιατί ο αριθμός του δεν ήταν ορατός στο κέντρο κλήσεων έκτακτης ανάγκης.

13 Οι AW κ.λπ. άσκησαν αγωγή ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, με αίτημα να υποχρεωθεί το Λιθουανικό Δημόσιο να καταβάλει χρηματική ικανοποίηση για την ηθική βλάβη που υπέστη το θύμα –η ES– αλλά και οι ίδιοι, ως συγγενείς της. Προς στήριξη της αγωγής τους, οι ενάγοντες ισχυρίζονται ότι η Δημοκρατία της Λιθουανίας δεν διασφάλισε ορθώς την εφαρμογή στην πράξη του άρθρου 26, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/22. Η παράλειψη αυτή είχε ως αποτέλεσμα την αδυναμία παροχής πληροφοριών θέσης της ES στους αστυνομικούς της μονάδας επιχειρήσεων, πράγμα που παρεμπόδισε τη διάσωσή της.

14 Το αιτούν δικαστήριο εξετάζει, αφενός, αν το άρθρο 26, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/22 επιβάλλει την υποχρέωση παροχής των πληροφοριών θέσης του καλούντος όταν η κλήση πραγματοποιείται από συσκευή που δεν περιέχει κάρτα SIM και, αφετέρου, αν, σε περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης, όπου η κανονιστική ρύθμιση κράτους μέλους καθιστά δυνατή την κλήση του 112 από κινητό τηλέφωνο χωρίς κάρτα SIM, οι πληροφορίες θέσης του καλούντος πρέπει να καθορίζονται σύμφωνα με το άρθρο 26, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/22.

15 Αν θεωρηθεί ότι, σε περίπτωση κλήσης προς το 112 πραγματοποιούμενης από κινητό τηλέφωνο χωρίς κάρτα SIM, τα κράτη μέλη οφείλουν να μεριμνούν για τον εντοπισμό της θέσης του καλούντος, το αιτούν δικαστήριο ζητεί επίσης να διευκρινιστεί αν, υπό το πρίσμα των υποχρεώσεων που απορρέουν από το άρθρο 26, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/22, η εφαρμοστέα λιθουανική νομοθεσία καθιστά δυνατό να εντοπίζεται με επαρκή ακρίβεια η θέση του καλούντος.

16 Τέλος, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, αν προκύψει ότι οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών οφείλουν να μεριμνούν για τον εντοπισμό της θέσης ατόμου που καλεί το 112, ακόμη και όταν το άτομο αυτό χρησιμοποιεί κινητό τηλέφωνο που δεν διαθέτει κάρτα SIM, το εν λόγω δικαστήριο θα κληθεί να επιλύσει το ζήτημα αν πρέπει να υφίσταται άμεση αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της εκ μέρους του οικείου κράτους μέλους παράβασης της εν λόγω υποχρέωσης και της ζημίας που υπέστησαν ιδιώτες ή αν αρκεί η ύπαρξη έμμεσης αιτιώδους συνάφειας όταν, δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας ή νομολογίας, μια τέτοια αιτιώδης συνάφεια αρκεί για την πλήρωση μίας εκ των προϋποθέσεων ενεργοποίησης της ευθύνης του οικείου κράτους μέλους.

17 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Vilniaus apygardos administracinis teismas (περιφερειακό διοικητικό πρωτοδικείο του Βίλνιους, Λιθουανία) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Επιβάλλει το άρθρο 26, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/22 […] την υποχρέωση παροχής πληροφοριών για τη θέση του καλούντος στις περιπτώσεις κλήσεων πραγματοποιούμενων από συσκευές κινητών τηλεφώνων χωρίς κάρτες SIM;

2) Στην περίπτωση που η εθνική νομοθεσία κράτους μέλους παρέχει στους ιδιώτες τη δυνατότητα πραγματοποίησης κλήσεων στο [112] χωρίς κάρτα SIM, σημαίνει το γεγονός αυτό ότι πρέπει να παρέχονται πληροφορίες για τη θέση του καλούντος σύμφωνα με το άρθρο 26, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/22 […];

3) Συνάδουν οι εθνικές νομοθετικές ρυθμίσεις που θεσπίζονται στο σημείο 4.5.4 [των κανόνων πρόσβασης στις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης], όπου προβλέπεται μεν, μεταξύ άλλων, ότι οι πάροχοι δημοσίων δικτύων κινητής τηλεφωνίας οφείλουν να παρέχουν πληροφορίες για τη θέση του καλούντος με την ακρίβεια της κάλυψης του σταθμού βάσης (τομέα) ([…] Cell-ID), αλλά δεν

εξειδικεύεται η ελάχιστη ακρίβεια (υπό όρους απόστασης) με την οποία οι σταθμοί βάσης πρέπει να εντοπίζουν τη θέση του καλούντος ή η πυκνότητα (υπό όρους απόστασης) με την οποία πρέπει να είναι κατανεμημένοι οι σταθμοί βάσης, με το άρθρο 26, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/22 […], το οποίο ορίζει ότι οι αρμόδιες κανονιστικές αρχές θεσπίζουν κριτήρια για την ακρίβεια και την αξιοπιστία των παρεχόμενων πληροφοριών σχετικά με τη θέση του καλούντος;

4) Εάν οι απαντήσεις που θα δοθούν στο πρώτο ή στο δεύτερο ερώτημα είναι ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να εξασφαλίζουν την παροχή των πληροφοριών για τη θέση του καλούντος δυνάμει του άρθρου 26, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/22 […], ή η απάντηση που θα δοθεί στο τρίτο ερώτημα είναι ότι η εθνική νομοθεσία αντίκειται στο άρθρο 26, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/22 […], το οποίο ορίζει ότι οι αρμόδιες κανονιστικές αρχές θεσπίζουν κριτήρια για την ακρίβεια και την αξιοπιστία των παρεχόμενων πληροφοριών για τη θέση του καλούντος, υποχρεούται ο εθνικός δικαστής, όταν καλείται να αποφανθεί επί αιτήματος αποζημίωσης, να διαπιστώσει ότι υπάρχει άμεση αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της παράβασης του δικαίου της Ένωσης και της ζημίας που υπέστησαν οι ιδιώτες ή αρκεί η διαπίστωση ότι υπάρχει έμμεση αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της παράβασης του δικαίου της Ένωσης και της ζημίας που υπέστησαν οι ιδιώτες, όταν, βάσει των διατάξεων της εθνικής νομοθεσίας ή της εθνικής νομολογίας, δύναται να θεμελιωθεί ευθύνη ακόμη και εάν διαπιστωθεί η ύπαρξη έμμεσης αιτιώδους συνάφειας μεταξύ των παρανόμων πράξεων και της ζημίας που υπέστησαν οι ιδιώτες;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου και του δεύτερου ερωτήματος

18 Με το πρώτο και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 26, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/22 έχει την έννοια ότι επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να εξασφαλίζουν ότι οι επιχειρήσεις διαθέτουν ατελώς τις πληροφορίες για τον εντοπισμό της θέσης του καλούντος στην υπηρεσία που διαχειρίζεται τις κλήσεις έκτακτης ανάγκης προς τον αριθμό 112 αμέσως μόλις η κλήση έκτακτης ανάγκης ληφθεί από την εν λόγω υπηρεσία, ακόμη και όταν η κλήση πραγματοποιείται από κινητό τηλέφωνο που δεν διαθέτει κάρτα SIM.

19 Προκαταρκτικώς, επισημαίνεται ότι, με τις γραπτές παρατηρήσεις που υπέβαλε στο Δικαστήριο, η Λιθουανική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η περίπτωση αυτή δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 26, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/22, αλλά διέπεται από το εσωτερικό δίκαιο κάθε κράτους μέλους, εν προκειμένω το λιθουανικό.

20 Συναφώς, αρκεί η επισήμανση ότι το αντικείμενο του πρώτου και του δεύτερου ερωτήματος είναι, ακριβώς, η δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 26, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/22, σε μια κατάσταση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης. Επομένως, με τα προδικαστικά ερωτήματα το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο όχι να ερμηνεύσει το λιθουανικό δίκαιο, αλλά να ερμηνεύσει το δίκαιο της Ένωσης, ιδίως δε την οδηγία 2002/22.

21 Όσον αφορά την απάντηση στα εν λόγω ερωτήματα, από το ίδιο το γράμμα του άρθρου 26, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/22 προκύπτει ότι η υποχρέωση παροχής πληροφοριών για τον εντοπισμό της θέσης του καλούντος αφορά «όλες τις κλήσεις στον ενιαίο ευρωπαϊκό αριθμό κλήσης έκτακτης ανάγκης».

22 Υπενθυμίζεται επίσης ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, όπως προκύπτει από την παράγραφο 3 του άρθρου 26 της οδηγίας 2002/22 ως είχε αρχικώς, η οποία αντιστοιχεί στην παράγραφο 5 του ίδιου άρθρου στην ισχύουσα μορφή της ίδιας οδηγίας, η διάταξη αυτή επιβάλλει στα κράτη μέλη, υπό την προϋπόθεση του τεχνικώς εφικτού, μια υποχρέωση επιτεύξεως ορισμένου αποτελέσματος, η οποία δεν

περιορίζεται στη θέσπιση κατάλληλου κανονιστικού πλαισίου, αλλά απαιτεί οι πληροφορίες για τον εντοπισμό των καλούντων τον αριθμό κλήσης 112 να διαβιβάζονται πράγματι στις υπηρεσίες αντιμετώπισης καταστάσεων έκτακτης ανάγκης (απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2008, Επιτροπή κατά Λιθουανίας, C-274/07, EU:C:2008:497, σκέψη 40).

23 Ως εκ τούτου, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι οι κλήσεις στο 112 οι οποίες πραγματοποιούνται από κινητό τηλέφωνο που δεν διαθέτει κάρτα SIM αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής της διάταξης αυτής.

24 Κατά συνέπεια, στο πρώτο και στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 26, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/22 έχει την έννοια ότι επιβάλλει στα κράτη μέλη, υπό την επιφύλαξη του τεχνικώς εφικτού, να εξασφαλίζουν ότι οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις παρέχουν ατελώς πληροφορίες για τον εντοπισμό της θέσης του καλούντος στην υπηρεσία που διαχειρίζεται τις κλήσεις έκτακτης ανάγκης προς τον αριθμό 112 αμέσως μόλις η κλήση έκτακτης ανάγκης ληφθεί από την εν λόγω υπηρεσία, ακόμη και όταν η κλήση πραγματοποιείται από κινητό τηλέφωνο που δεν διαθέτει κάρτα SIM.

Επί του τρίτου ερωτήματος

25 Με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί του αν η εθνική νομοθεσία με την οποία καθορίστηκαν τα κριτήρια για την ακρίβεια και την αξιοπιστία των πληροφοριών θέσης του καλούντος το 112 είναι συμβατή με το άρθρο 26, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/22.

26 Ειδικότερα, το αιτούν δικαστήριο εκφράζει αμφιβολίες, όπως προκύπτει από τη σκέψη 9 της παρούσας απόφασης, ως προς το αν αρκεί τα κράτη μέλη να προβλέπουν απλώς ότι οι πληροφορίες θέσης του καλούντος το 112 πρέπει να παρέχονται με την ακρίβεια κάλυψης του σταθμού βάσης. Πράγματι, θα μπορούσε να απαιτείται από τους παρόχους να παρέχουν πληροφορίες οι οποίες να προσδιορίζουν, με έναν ελάχιστο βαθμό ακρίβειας, την απόσταση του καλούντος από τον σταθμό βάσης μέσω του οποίου διαβιβάστηκε η κλήση του. Επιπλέον, υπογραμμίζει ότι η εφαρμοστέα λιθουανική νομοθεσία δεν προβλέπει την πυκνότητα με την οποία πρέπει να είναι κατανεμημένοι οι σταθμοί βάσης ούτε τη μέγιστη απόσταση μεταξύ αυτών.

27 Συναφώς, υπογραμμίζεται προκαταρκτικώς ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, στο αρμόδιο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να εξετάσει αν εθνική κανονιστική ρύθμιση είναι σύμφωνη με το δίκαιο της Ένωσης, το δε Δικαστήριο, αποφαινόμενο κατόπιν προδικαστικής παραπομπής δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, είναι αποκλειστικώς και μόνον αρμόδιο να παράσχει στο δικαστήριο αυτό όλα τα απορρέοντα από το δίκαιο της Ένωσης ερμηνευτικά στοιχεία τα οποία μπορούν να του παράσχουν τη δυνατότητα να εκτιμήσει την εν λόγω συμφωνία (πρβλ. απόφαση της 1ης Ιουλίου 2014, Ålands Vindkraft, C-573/12, EU:C:2014:2037, σκέψη 126).

28 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να αναδιατυπωθεί το τρίτο ερώτημα και να θεωρηθεί ότι με το ερώτημα αυτό το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 26, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/22 έχει την έννοια ότι παρέχει στα κράτη μέλη περιθώριο εκτίμησης κατά τον καθορισμό των κριτηρίων για την ακρίβεια και την αξιοπιστία των παρεχόμενων πληροφοριών θέσης των καλούντων τον αριθμό 112, το οποίο τους παρέχει τη δυνατότητα να περιορίζουν τα εν λόγω στοιχεία στον προσδιορισμό του σταθμού βάσης ο οποίος διαβίβασε την κλήση.

29 Όπως υπογράμμισαν η Λιθουανική Κυβέρνηση και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν στο Δικαστήριο, από το γράμμα του άρθρου 26, παράγραφος 5, τελευταία περίοδος, της οδηγίας 2002/22 προκύπτει ότι τα κράτη μέλη διαθέτουν ορισμένο περιθώριο εκτίμησης κατά τον καθορισμό των κριτηρίων για την ακρίβεια και την αξιοπιστία των πληροφοριών θέσης των

καλούντων το 112, τις οποίες οι επιχειρήσεις πρέπει να παρέχουν ατελώς στην υπηρεσία που διαχειρίζεται τις κλήσεις και υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης, σύμφωνα με την πρώτη περίοδο της ίδιας παραγράφου.

30 Εντούτοις, επισημαίνεται ότι από την αιτιολογική σκέψη 36 της οδηγίας 2002/22 και από την αιτιολογική σκέψη 39 της οδηγίας 2009/136 προκύπτει ότι η υποχρεωτική διαβίβαση των πληροφοριών για τον εντοπισμό της θέσης του καλούντος αποσκοπεί στη βελτίωση του επιπέδου προστασίας και ασφάλειας των χρηστών του 112 και στην παροχή βοήθειας προς τις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης κατά την εκπλήρωση των καθηκόντων τους.

31 Επομένως, τα κριτήρια για την ακρίβεια και την αξιοπιστία των πληροφοριών θέσης του καλούντος πρέπει να διασφαλίζουν, εν πάση περιπτώσει, στο μέτρο του τεχνικώς εφικτού, ότι ο εντοπισμός της θέσης του καλούντος θα είναι τόσο αξιόπιστος και τόσο ακριβής όσο κρίνεται αναγκαίο για την αποτελεσματική παροχή των υπηρεσιών έκτακτης ανάγκης.

32 Επομένως, το περιθώριο εκτίμησης που διαθέτουν τα κράτη μέλη κατά τον καθορισμό των ως άνω κριτηρίων οριοθετείται από την ανάγκη εξασφάλισης της χρησιμότητας των παρεχόμενων πληροφοριών ώστε να καθίσταται δυνατός ο αποτελεσματικός εντοπισμός της θέσης του καλούντος και, συνακολούθως, η επέμβαση των υπηρεσιών έκτακτης ανάγκης.

33 Δεδομένου ότι η εκτίμηση αυτή έχει άκρως τεχνικό χαρακτήρα και συνδέεται άρρηκτα με τις ιδιαιτερότητες του λιθουανικού δικτύου κινητής τηλεφωνίας, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να προβεί στην εκτίμηση αυτή.

34 Επομένως, στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 26, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/22 έχει την έννοια ότι χορηγεί στα κράτη μέλη περιθώριο εκτίμησης κατά τον καθορισμό των κριτηρίων για την ακρίβεια και την αξιοπιστία των παρεχόμενων πληροφοριών θέσης των καλούντων το 112, διευκρινιζομένου πάντως ότι τα καθοριζόμενα κριτήρια πρέπει να διασφαλίζουν, στο μέτρο του τεχνικώς εφικτού, ότι ο εντοπισμός της θέσης του καλούντος θα είναι τόσο αξιόπιστος και τόσο ακριβής όσο κρίνεται αναγκαίο για την αποτελεσματική παροχή των υπηρεσιών έκτακτης ανάγκης, πράγμα το οποίο εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εκτιμήσει.

Επί του τέταρτου ερωτήματος

35 Με το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το δίκαιο της Ένωσης έχει την έννοια ότι, όταν, δυνάμει του εσωτερικού δικαίου κράτους μέλους, η ύπαρξη έμμεσης αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της παρανομίας που διέπραξαν οι εθνικές αρχές και της ζημίας που υπέστη ιδιώτης θεωρείται επαρκής για τη θεμελίωση της ευθύνης του Δημοσίου, αυτή η έμμεση αιτιώδης συνάφεια μεταξύ παράβασης του δικαίου της Ένωσης καταλογιστέας στο εν λόγω κράτος μέλος και της ζημίας την οποία υπέστη ιδιώτης θα πρέπει επίσης να κρίνεται επαρκής ώστε να στοιχειοθετηθεί η ευθύνη του εν λόγω κράτους μέλους για την παράβαση αυτή του δικαίου της Ένωσης.

36 Με τις παρατηρήσεις που υπέβαλε στο Δικαστήριο, η Λιθουανική Κυβέρνηση αμφισβήτησε ότι αρκεί η ύπαρξη έμμεσης αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της διαπραχθείσας παρανομίας και της προκληθείσας ζημίας για την κατά το εθνικό δίκαιο θεμελίωση της ευθύνης του Λιθουανικού Δημοσίου. Κατά τη Λιθουανική Κυβέρνηση, από τις εφαρμοστέες λιθουανικές διατάξεις προκύπτει ότι, για να στοιχειοθετηθεί η ευθύνη του Δημοσίου, πρέπει να υφίσταται άμεση αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της παρανομίας που διέπραξαν οι εθνικές αρχές και της προσβολής του δικαιώματος του ζημιωθέντος ιδιώτη.

37 Επ' αυτού, αρκεί να επισημανθεί ότι, στο πλαίσιο του συστήματος δικαστικής συνεργασίας που έχει καθιερωθεί με το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, δεν είναι καθήκον του Δικαστηρίου να αποφαίνεται επί της ερμηνείας των εθνικών διατάξεων ούτε να κρίνει ή να ελέγχει αν η ερμηνεία του εθνικού δικαίου από το αιτούν δικαστήριο είναι ακριβής (απόφαση της 26ης Μαρτίου 2015, Macikowski, C-499/13, EU:C:2015:201, σκέψη 51 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

38 Όσον αφορά την απάντηση στο τέταρτο ερώτημα, επισημαίνεται ότι είναι βεβαίως αληθές ότι μεταξύ των προϋποθέσεων που πρέπει να πληρούνται για τη θεμελίωση της ευθύνης κράτους μέλους για τις ζημίες που υπέστησαν ιδιώτες λόγω καταλογιστέων σε αυτό παραβάσεων του δικαίου της Ένωσης συγκαταλέγεται και η σχετική με την ύπαρξη άμεσης αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της παράβασης αυτής και της ζημίας που υπέστησαν οι εν λόγω ιδιώτες (πρβλ. απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, Kantarev, C-571/16, EU:C:2018:807, σκέψη 94 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

39 Εντούτοις, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει επίσης ότι, σε περίπτωση παράβασης του δικαίου της Ένωσης δυνάμενης να καταλογιστεί σε κράτος μέλος, αυτό υποχρεούται να θεραπεύει τις συνέπειες της προκληθείσας ζημίας στο πλαίσιο του εθνικού δικαίου περί αστικής ευθύνης, εξυπακουομένου ότι οι προϋποθέσεις τις οποίες θέτουν οι εθνικές νομοθεσίες σχετικά με την αποκατάσταση της ζημίας δεν μπορεί να είναι λιγότερο ευνοϊκές από εκείνες που αφορούν παρόμοιες απαιτήσεις στηριζόμενες στο εσωτερικό δίκαιο (αρχή της ισοδυναμίας) (πρβλ. απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, Kantarev, C-571/16, EU:C:2018:807, σκέψη 123 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

40 Επομένως, στην περίπτωση κατά την οποία, δυνάμει του εσωτερικού δικαίου κράτους μέλους, όπως αυτό ερμηνεύεται από τα εθνικά δικαστήρια, η ύπαρξη έμμεσης αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της παράβασης του εθνικού δικαίου από το εν λόγω κράτος μέλος και της προκληθείσας ζημίας κρίνεται επαρκής για τη θεμελίωση της ευθύνης του Δημοσίου, τότε, δυνάμει της αρχής της ισοδυναμίας, η ύπαρξη έμμεσης αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της παράβασης του δικαίου της Ένωσης που καταλογίζεται στο οικείο κράτος μέλος και της ζημίας που υπέστησαν οι ιδιώτες πρέπει επίσης να θεωρηθεί επαρκής ώστε να στοιχειοθετηθεί ευθύνη του εν λόγω κράτους μέλους για την παράβαση αυτή.

41 Κατά συνέπεια, στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το δίκαιο της Ένωσης έχει την έννοια ότι, όταν, δυνάμει του εσωτερικού δικαίου κράτους μέλους, η ύπαρξη έμμεσης αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της παρανομίας που διέπραξαν οι εθνικές αρχές και της ζημίας που υπέστη ιδιώτης θεωρείται επαρκής για τη θεμελίωση της ευθύνης του Δημοσίου, αυτή η έμμεση αιτιώδης συνάφεια μεταξύ παράβασης του δικαίου της Ένωσης καταλογιστέας στο εν λόγω κράτος μέλος και της ζημίας την οποία υπέστη ιδιώτης θα πρέπει επίσης να κρίνεται επαρκής ώστε να στοιχειοθετηθεί η ευθύνη του εν λόγω κράτους μέλους για την παράβαση αυτή του δικαίου της Ένωσης.

Επί των δικαστικών εξόδων

42 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Το άρθρο 26, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/22/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, για την καθολική υπηρεσία και τα δικαιώματα των χρηστών όσον αφορά δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία καθολικής υπηρεσίας), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/136/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2009, έχει την έννοια ότι επιβάλλει στα κράτη μέλη, υπό την επιφύλαξη του τεχνικώς εφικτού, να εξασφαλίζουν ότι οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις παρέχουν ατελώς πληροφορίες για τον εντοπισμό της θέσης του καλούντος στην υπηρεσία που διαχειρίζεται τις κλήσεις έκτακτης ανάγκης προς τον ενιαίο ευρωπαϊκό αριθμό κλήσης έκτακτης ανάγκης «112» αμέσως μόλις η κλήση έκτακτης ανάγκης ληφθεί από την εν λόγω υπηρεσία, ακόμη και όταν η κλήση πραγματοποιείται από κινητό τηλέφωνο που δεν διαθέτει κάρτα SIM.

2) **Το άρθρο 26, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/22, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/136, έχει την έννοια ότι χορηγεί στα κράτη μέλη περιθώριο εκτίμησης κατά τον καθορισμό των κριτηρίων για την ακρίβεια και την αξιοπιστία των παρεχόμενων πληροφοριών θέσης των καλούντων τον ενιαίο ευρωπαϊκό αριθμό κλήσης έκτακτης ανάγκης «112», διευκρινιζομένου πάντως ότι τα καθοριζόμενα κριτήρια πρέπει να διασφαλίζουν, στο μέτρο του τεχνικώς εφικτού, ότι ο εντοπισμός της θέσης του καλούντος θα είναι τόσο αξιόπιστος και τόσο ακριβής όσο κρίνεται αναγκαίο για την αποτελεσματική παροχή των υπηρεσιών έκτακτης ανάγκης, πράγμα το οποίο εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εκτιμήσει.**

3) **Το δίκαιο της Ένωσης έχει την έννοια ότι, όταν, δυνάμει του εσωτερικού δικαίου κράτους μέλους, η ύπαρξη έμμεσης αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της παρανομίας που διέπραξαν οι εθνικές αρχές και της ζημίας που υπέστη ιδιώτης θεωρείται επαρκής για τη θεμελίωση της ευθύνης του Δημοσίου, αυτή η έμμεση αιτιώδης συνάφεια μεταξύ παράβασης του δικαίου της Ένωσης καταλογιστέας στο εν λόγω κράτος μέλος και της ζημίας την οποία υπέστη ιδιώτης θα πρέπει επίσης να κρίνεται επαρκής ώστε να στοιχειοθετηθεί η ευθύνη του εν λόγω κράτους μέλους για την παράβαση αυτή του δικαίου της Ένωσης.**

(υπογραφές)